

EBRIS

We know  
books

Tratatul transatlantic  
și alte amenințări

## Cuprins

1. Proiectul „marii piețe transatlantice” .....	9
Note .....	31
2. Capcana „mecanismului european de stabilitate” .....	33
Note .....	62
3. Mondializarea .....	65
Note .....	104
4. Guvernanța .....	110
Note .....	152
5. Și Europa? .....	157
Note .....	210
6. În loc de postfață REBELIUNEA .....	217
Note .....	243

## 1.

**Proiectul „marii piețe transatlantice”**

Deși suntem în prezența unuia dintre cele mai mari evenimente de la începutul acestui secol XXI, nu discutăm deloc despre acesta. Nici despre una dintre cele mai mari amenințări. Despre ce este vorba? Despre un proiect al „marii piețe transatlantice” de care depinde în mare măsură chiar viitorul Europei. Și chiar despre cel mai important acord comercial bilateral negociat vreodată, din moment ce implică instituirea unei zone gigantice de liber schimb, procedând la o dereglementare generalizată, ce ar corespunde unei piețe cu peste 800 de milioane de consumatori, unei jumătăți din PIB-ul mondial și la 40% din schimburile mondiale. Pe scurt, este vorba despre crearea celei mai mari zone de liber schimb din lume, datorită uniunii economice și comerciale a Europei și Statelor Unite.

„Liberalizarea” totală a schimburilor comerciale, știm bine, este un obiectiv vechi al mediilor financiare și liberale. Un prim ciclu de negocieri, numit „Uruguay Round”, s-a încheiat în aprilie 1994 cu acordul de la Marrakech, care a dus un an mai târziu la crearea Organizației Mondiale a Comerțului (OMC). Proiectul marii piețe transatlantice a

creșcut discret în cei peste douăzeci de ani în culisele puterii, atât la Washington, cât și la Bruxelles.

Începând cu 22 noiembrie 1990, la un an de la căderea Zidului Berlinului, Statele Unite și Europa au adoptat o primă „Declarație transatlantică” prin care se angajau să „promoveze principiile economiei de piață, să respingă protecționismul, să consolideze și să deschidă mai mult economiile naționale unui sistem de comerț multilateral”. În decembrie 1995 a avut loc apoi un summit americano-european, care a conchis necesitatea instituționalizării relației transatlantice printr-o declarație comună de angajament politic. Aceasta a fost „Noua Agendă Transatlantică” (NAT), patronată de Bill Clinton, Jacques Santer, președintele Comisiei Europene la vremea respectivă, și Felipe González. În 1995 a fost creată, de asemenea, sub numele de „Dialogul transatlantic de afaceri” (*Trans-Atlantic Business Dialogue*, TABD), o coaliție a marilor întreprinderi private și a multinaționalelor care a lansat imediat activități intense de lobby pentru începerea negocierilor. Trei ani mai târziu, în mai 1998, cu ocazia summitului americano-european de la Londra, a fost semnat un prim parteneriat economic transatlantic.

Proiectul a fost reactivat în iunie 2005, la summitul americano-european de la Washington, sub forma unei declarații solemne în favoarea unui „Nou parteneriat economic transatlantic”. La data de 30 aprilie 2007, un „Consiliu economic transatlantic” a fost instituit de George W. Bush, președintele Statelor Unite, Angela Merkel, președinte al

Consiliului European la vremea aceea, și José Manuel Barroso, președintele Comisiei Europene, sub conducerea comună a lui Karel De Gucht, comisarul european pentru Comerț, și a americanului Michael Froman. Această nouă instanță și-a stabilit drept obiectiv negocierea pieței transatlantice în toate aspectele sale legislative legate de producție, de comerț și de investiții. S-a convenit că întâlnirile vor avea loc în fiecare an. În mai 2008, o rezoluție a Parlamentului European a aprobat proiectul în mod oficial. Aceasta prevedea eliminarea tuturor barierelor impuse comerțului, precum și liberalizarea piețelor publice, a proprietății intelectuale și a investițiilor.

Abia ales președinte, Barack Obama a hotărât ca proiectul să intre într-o fază concretă. Europeanii erau într-o poziție favorabilă. La data de 2 februarie 2009, Parlamentul European a adoptat o rezoluție privind „starea relațiilor transatlantice”, invitând la crearea efectivă a unei mari piețe transatlantice calchiată după modelul liberal și care implica o libertate de circulație totală a persoanelor, a capitalului, a serviciilor și a mărfurilor. Textul preciza că acest parteneriat transatlantic era fondat „pe valori centrale împărtășite, precum democrația, drepturile omului și statul de drept”, și că trebuia „să rămână piatra de temelie a acțiunii externe a Uniunii”. Același document se bucura de „prezența în creștere a organizațiilor de origine americană la Bruxelles”, sublinia „importanța NATO în calitate de piatră de temelie a securității transatlantice”, elogia „integrarea progresivă a piețelor financiare” și se declara partizan al „eliminării obstacolelor

crea între 2 și 5 milioane de locuri de muncă în Europa. Încă le mai așteptăm. În ce privește efectele pieței transatlantice, analiștii cei mai optimiști vorbesc despre câteva zecimi de punct procentual din PIB (între 0,27% și 0,48%) sau mai degrabă despre o „creștere a bogăției” de 3 centime pe cap de locuitor și pe zi începând cu anul 2029<sup>1</sup>! Proiectul se bazează de altfel pe exporturi ca un mijloc de relansare a creșterii. Astfel va reprezenta o frână pentru orice relocalizare a activităților de producție. Estimarea ridicată a exporturilor va antrena în schimb o creștere semnificativă a emisiilor de gaze cu efect de seră, în vreme ce Uniunea Europeană ar fi trebuit să le reducă.

Dar ceea ce frapează cel mai mult observatorii este opacitatea extraordinară în care s-au desfășurat discuțiile până acum. Nici opinia publică și nici reprezentanții acesteia nu au avut acces la mandatul de negociere. Clasa politică, în ansamblul său, s-a refugiat într-o tăcere uluitoare. Deși tratatele îi acordau Comisiei Europene o competență exclusivă în materie comercială, Parlamentul European nu a fost nici măcar sesizat. Mulți nu ezită să vorbească despre „negocieri comerciale secrete” pentru a descrie aceste înțelegeri ce se desfășoară cu ușile închise. Cetățenii nu au fost informați deloc, decât cu ajutorul unor informații „scăpate” – ceea ce nu este cazul, în schimb, al „factorilor de decizie” aparținând marilor grupuri private, multinaționalelor și unor grupuri de presiune, care sunt totuși asociate discuțiilor în mod regulat.

Multinaționalele sunt de fapt în centrul negocierilor încă de la început. Sunt prezente acolo prin intermediul

diferitelor grupuri sau lobby-uri, precum *Transatlantic Business Council* (TBC), organism creat în 1995 din „Dialogul transatlantic de afaceri”, sau *Transatlantic Policy Network* (TPN), fondat în 1992 pentru a reface relațiile dintre Europa și Statele Unite, care reunește vreo sută de parlamentari europeni și americani, precum și companii multinaționale cum ar fi Nestlé, BASF, Dow Chemical, Walt Disney, Time Warner, Hewlett Packard, Ford, Boeing, Siemens, IBM, Microsoft etc.<sup>2</sup> Să nu uităm asociația europeană a angajatorilor *Business Europe* (din care face parte Medef), *European Business Summit*, reprezentanții băncilor, ai industriei farmaceutice, ai lobby-urilor din domeniul agroalimentar și chimic, ai industriei auto și armamentului etc.

\*

La fel ca la instituirea NAFTA în anul 1994 (zona de liber schimb ce reunește Canada, Statele Unite și Mexic), obiectivul prezentat, după cum am văzut, este dereglementarea schimburilor dintre cele mai mari două piețe din lume. Proiectul vizează așadar „eliminarea totală a taxelor vamale pentru produsele industriale și agricole”, dar își propune mai ales „să atingă gradele cele mai mari de liberalizare a investițiilor”.

Eliminarea taxelor vamale nu va avea efecte macroeconomice importante. Statele Unite sunt de altfel deja primii clienți ai Uniunii Europene, și viceversa. În momentul de față, bunuri și servicii în valoare de circa 2,7 miliarde de dolari sunt schimbate zilnic între cele două continente.

Investițiile directe reprezintă și ele 3.700 de miliarde de dolari. În total, schimburile s-au ridicat la 670 de miliarde de dolari în 2012 – comerțul între filialele aceluiași grup reprezentând mai mult de jumătate din aceste schimburi!

Taxele vamale rămân totuși importante în cel puțin două domenii, sectorul textilelor și sectorul agricol. Eliminarea acestora va duce la o pierdere a veniturilor pentru agricultori, la o scădere a exporturilor agricole franceze, la o industrializare crescută a agriculturii europene și la sosirea masivă în Europa a grâului și a soiei din America. La nivel global, eliminarea taxelor vamale va aduce, de altfel, prejudicii Europei, întrucât rata medie a taxelor vamale este de 5,2% în Uniunea Europeană, în timp ce în Statele Unite este de numai 3,5%. Dacă acestea sunt eliminate, Statele Unite vor obține așadar un avantaj cu 40% mai mare decât cel al Uniunii Europene. Acest avantaj va fi semnificativ în anumite sectoare: taxele vamale asupra utilajelor de transport sunt de 7,8% în Europa, față de 0% în Statele Unite. Eliminarea acestora va afecta astfel în mod direct industria auto europeană. Iar nivelul slab al dolarului față de euro va fi de asemenea profitabil pentru Statele Unite, în detrimentul companiilor europene, care vor fi tentate să delocalizeze, ceea ce va agrava șomajul și mai mult.

Cu mult mai importantă este eliminarea programată a ceea ce numim „barierele non-tarifare” (BNT), adică ansamblul regulilor și regulamentelor pe care negociatorii le consideră la fel de dăunătoare pe cât sunt de superflue, deoarece constituie tot atâtea „piedici” la adresa libertății comerțului.

Mai precis, normele constituționale, legale și regulamentare care, în fiecare țară, ar fi susceptibile de a împiedica o libertate comercială erijată în libertate fundamentală: normele de producție sociale, salariale, de mediu, sanitare, financiare, economice, politice, etc. În acest scop, acordurile în curs de negociere își propun să ajungă la o „armonizare progresivă a regulamentelor și a recunoașterii mutuale a regulilor și normelor în vigoare”. José Manuel Barroso a precizat el însuși că „80% din câștigurile economice așteptate ca urmare a acestui acord vor proveni din reducerea sarcinii administrative și a birocrăției”. Miza normativă este enormă, așadar.

Pentru a liberaliza accesul la piețe, Uniunea Europeană și Statele Unite trebuie să ajungă la „convergența” reglementărilor lor în toate sectoarele. Problema este că Statele Unite se află în prezent în afara cadrelor dreptului internațional în probleme de mediu, sociale și culturale, că refuză să aplice principalele convenții legate de muncă, protocolul de la Kyoto privind încălzirea globală, convenția pentru biodiversitate, etc. În aproape toate cazurile, reglementările lor sunt mai puțin restrictive decât acelea care există în Europa. Cum nu vor deloc să-și înăsprească legislația, și cum obiectul este alinierea la „cel mai înalt grad de liberalizare existent”, „convergența” se va face prin alinierea normelor europene la cele americane. Sub pretextul „armonizării”, Statele Unite vor să îi impună Europei regulile lor comerciale. „De fapt, în cadrul acestei negocieri, nu discutăm decât despre concesiile pe care le-ar face europenii, și deloc despre ceea ce dețin Statele Unite” (Jean-Michel Quatrepoint).

Or, aceste reguli diferite de cele două părți ale Atlanticului reflectă alegerile diferite ale societății. Sub aparența tehnică, normele și regulamentele corespund preferințelor colective care reflectă ideea pe care ne-o facem privind protecția cetățenilor, alegerilor socioculturale, realităților istorice, geografice, lingvistice, uneori chiar și constituționale, tradițiilor regionale, raporturilor de forțe sociale. Aceste alegeri ale societății se vor a fi eliminate în favoarea unui model unic, reducând normele la cel mai mic numitor comun. Eliminarea acestora al echivala așadar cu o transformare generală a societăților mult mai departe decât simplul comerț.

Dacă normele americane se vor impune, țările europene vor cunoaște o regresie fenomenală.

În domeniul agricol, deschiderea pieței europene ar trebui să antreneze sosirea masivă a produselor cu prețuri reduse din agrobusinessul american: vită cu hormoni, carcase de carne stropite cu acid lactic, păsări spălate cu clor, carne cu aditivi de clorhidrat de ractopamină, OMG-uri (organismele modificate genetic), animale hrănite cu făinuri animale, produse care conțin pesticide interzise în prezent, aditivi toxici etc. Considerate de mult timp „prea restrictive” de americani, toate normele sanitare europene ar putea așadar să fie condamnate drept „bariere comerciale ilegale”. În ce privește mediul, regulamentele care reprezintă cadrul industriei agroalimentare ar fi desființate. Grupurile farmaceutice ar putea bloca distribuția medicamentelor generice. Serviciile de urgență ar putea fi nevoite să se privatizeze. S-ar putea ajunge

tot acolo și în ce privește apa și energia. În ce privește gazele de șist, fracturarea hidrolică ar deveni un drept intangibil. În plus, deoarece în Statele Unite nu sunt recunoscute „indicațiile geografice protejate”, „denumirile de origine controlată” (AOC) franceze ar fi amenințate în mod direct.

Creația culturală și audiovizuală este protejată în Europa prin diverse mecanisme de ajutor public, dar și prin reglementarea difuzării (cote), pe care americanii ar vrea să le elimine pentru a inunda și mai mult Europa cu produsele lor. O liberalizare a sectorului audiovizual s-ar face în favoarea giganților digitali americani. Acesta este motivul pentru care Franța a reușit să excludă pentru moment audiovizualul – dar nu și cultura în sens larg (teatre, opere, muzee, arhive, biblioteci, patrimoniu etc.) – din acord, o poziție ce a permis susținerea altor treisprezece țări europene.

Dar pentru cât timp? Într-un interviu acordat ziarului *International Herald Tribune*, José Manuel Barroso a criticat deja virulent dorința Franței de a exclude sectorul audiovizual din mandatul de negocieri comerciale cu Statele Unite, calificând această poziție drept „complet reacționară”. Raportul din 17 iunie 2013 precizează că, de altfel, Comisia Europeană va putea supune din nou subiectul în timpul negocierilor, ceea ce lasă ușa deschisă unei evoluții. „Se spune foarte clar, a declarat Karel De Gucht, că putem face noi propuneri Consiliului privind un mandat suplimentar, pentru orice subiect, inclusiv audiovizualul”. De Gucht a mai arătat că își rezervă dreptul de a „discuta” chestiuni culturale dacă americanii i-o vor cere. Or, pentru americani, miza